

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורבנות

ג ל י ר נ ו ת ל ע י ר ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
בעריכת בוזמה ליבוביץ
שנת העשרים וארבע

ס"ר
ל"ז - ס"א, פרשת ציצית

סלח (תשכ"ה)

א. ציצית

רש"י ל"ח ד"ה ועשו להם ציצית

על-שם הפתילים התלויים בה, כמו (יחזק' ח') "ויקחו ציצית ראשי".
ד"אג "ציצית" על שם (ל"ס) "וראיחם אותה", כמו (שיר השירים) "כציון מן
החורכים".

- (1) מה ההבדל בין שני פירושי דש"י אלה?
- אא (2) מה ראה רש"י שלא להסתפק בפירוש אחר משני פירושי אלה?

ב. שאלה כללית

מבחר ס"ג

ר' אליעזר בן יעקב אומר: כל מי שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית
בגדו ומזוזה בפתחו, הכל בהזקק שלא יחסא, שנאמר (קהלת ד') "והחוסם המשוול
לא בטחרה יבחק", ואומר (תהלים ל"ד) "חזנה מלאך ה' סביב ליראיך ויחלצם".
(רש"י ד"ה הכל בהזקק: טבל ובל עוסד בחזקת שלא יחסא)

- (1) מהו המשותף לשלש מצוות אלה?
- (2) למה לא הסתפק ר' אליעזר בן יעקב בהבאת הפסוק הראשון לקהלת וסיים בפסוק מתוך תהלים ל"ד?
- אא (3) בעל ענף יוסף על עין יעקב מסתמך:
לכאורה אנו רואים בני אדם, ששלט אלה ימשה להם,
ואינם בטוחים מן החסא?
ומישוב קרשיתו על פי לשון הגמרא הנ"ל.
התוכל לפצוא כיוצא?

ג. אנדרבנלי "ואמנם אמרו אחר זה "למען תזכרו ועשייתם את כל מצוותי" יראה כפל וסותר,
אחרי שכבר אמר "וזכרתם את כל מצוות ה' ועשייתם אותם ולא תחוררו...!".
ובל ענינו מה שכתב הפילוסוף (=אריסטו) שרבוני הטעמים בעת הלמוד (=בשמת
התחרגלות) יעשה קנין חזק בנפש באופן שאחריה יצאו המעשים בנקל בלי קשי.
וכן אמר הכתוב כאן, שיעשו ציצית וזכרו אותה ויזכרו את כל מצוות ה',
וכל זה למען אשר אחרי הקנין הנכבד ההוא מבלי ראית הציצית אתם בעצמכם
תזכרו את כל מצוות ה' ועשייתם אותם והייתם קדושים לאלוקיכם; כי לבעבור
שתגואר לקנין הזה בלבכם, צייתי אתכם במצוות הציצית. וזהו "אג" ה' אלוקיכם
אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים", - לתכלית שהיית לכם
לאלוקים, כמו שהובר עתה "כי אג" ה' אלוקיכם".

ספורצו ד"ה וראיתם אותה וזכרתם את כל מצוות ה'.

תזכרו שאתם עבדים לא-ל ית' שקבלתם מצוותיו באלה ובשבעה - וזה בראותכם
הציצית שהוא כזרות הארון בעבדו, וזהו תחילת ספור אהרי לבכם להשיג
שלימות לבכם בעשר ובגוד אפילו ע"י זול...

ד"ה ואחרי ציציתם: להשיג האודת, שנתחם עליכם בט.

ד"ה אשר אתם זוגים אחריהם: מסיים בפשט השכלית מדרכי חיי עולם לדרכי
אכילת וטוב.

ד"ה למען תזכרו: למען תהיו מברכים ממשברות הנבליים וזהו תזכרו צו
חא-ל וחסדו.

ד"ה ועשייתם את כל מצוותי: וזהו העוס את כל מצוותי מאהבה ומיראה.

ד"ה והייתם קדושים לאלוקיכם: וזהו תהיו קדושים לפניו לחיי עולם, כאשר
כודן הוא באמרו (שם' י"ט) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".

- (1) הסבר מתי השאלה שאותה בא אברבנאל ליישב?
- (2) מה ההבדל בין תשובת האברבנאל לבין תשובת הספורצו?
- (3) מניין למד ספורצו שקיום המצוות הנאמרי כאן יכוון לעשיית
"מאתה ומיראה"?

ד. ל"ט והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'...
" למען תזכרו ועשייתם את כל מצוותי."

העסק דבר ד"ה והיה לכם לציצית: בלשון יהיד, שהוא מצוה אחת לבן ותכלת.
ד"ה וזכרתם את כל מצוות... ואח"כ כתוב עוד פעם "למען תזכרו ועשייתם"
הענין דשתי זכירות הללו, לבן ותכלת, באות לשני אופני הנהגת האדם מישראל:
האחד מי שחיוו בדרך הכבושה לרבים עוסק בעניני פרנסה, ומכל מקום עליו
לשמור לעשות מצוה בזמנה.

השני מי שפורש לעבודת ה' ומתבודד ושוקע עצמו לאהבת ה', וגם עליו לשמור
מצוה בזמנו ולא לקפח מעשה המצוה בשביל דביקות, חס ושלום. וכבר אמרו חז"ל
במסכת שבת "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה" שכן מצינו
באברהם אבינו, שאמר להקב"ה "אל נא תעבור", ולא כווננו חז"ל שהמכניס אורח
גדול במעלה ממי שזכה להקבלת פני השכינה, שזה אינו מוכח מזה המקרא כלל.
אלא: גדול לפני ה' לעשות המצוה של הכנסת פני שכינה והגיע לפניו מצוה של
הכנסת אורחים עליו להפסיק דבקותו ולהזדקק למצוה שבאה לידי, כמו שעשה
אברהם אבינו.

וכל שכן מצוה שבינו לשמים שאין אפשר לעשות ע"י אחרים. ועל אלו שני
אופני חיי הישראלי צוה לעשות חוטים לזכרון, ובשביל אופן ראשון צוה לעשות
חוטי חבנף ועליו כתיב "וזכרתם את כל מצוות ה' ועשייתם אותם", שלא יהא
העסק משכחו ממצוה בזמנה.

ט. ד"ה למען תזכרו: זהו זכירה לאדם המעלה השקוע באהבת ה', וצוה הכתוב לעשות
חוטי תכלת, שמורה על התקשרות במחשבות גבוהות, שמכל מקום יזכור מעשה
המצוה בזמנה, ואז

ד"ה "והייתם קדושים לאלוהיכם: דאף על גב שהאדם יתקדם עצמו במה שמופרש
לגבוה והוא מרכבה לשכינה, מכל מקום אינו מרוצה לשמים עד שיהיה עושה
המצוה בזמנו, אז תהיה קדושתו לאלוקים.

1. מהי הקושיה בפסוקיננו שאותה בא לישב?
2. X הסבר מהו ההבדל בישוב קושייתנו בין התשובות שהובאו
ע"י אברבנאל וספורנו לבין תשובת בעל העסק דבר?
3. X מהי חולשת פירושו של בעל העסק דבר מבחינה לשון הכתוב,
חולשה שאיבנה בפירושו של אברבנאל?
4. ✓ מה הזו שתי הסכנות האורבות לאדם להסתור מדרך התורה
שהציצית באה להצילנו מידו, לפי בעל העסק דבר?
5. השוה לדברי בעל העסק דבר את פירושו לדברים ד' ב'
ד"ה לא תוספו על הדבר:
...סמוך ענין אזהרה זו למקרה הקודם "למען חתיו..."
ובאשר יש אמצעים אחרים להשיג דבקות אלוקי (כגון על-ידי
קרבתו שמשכירים את האדם להשיג דעת אלוקים), על כן
אמר, כי ע"י החוקים והמשפטים של התורה טוב יותר להשיג
זה החירות מאשר באמצעים אחרים. ועל זה אמר: "לא תוסיפו"
כי כל האמצעים שלא מדעת התורה (=שלא צוה עליהם התורה)
יש להזהר מפניהם, שלא יביאו לחוטיף על הדבר שהוא הלכות
שבעל פה, מתוך צעמונת המצוה הנעשית באהבת ה'. ולא
תגרעו מסנו: מן הדבר שהוא הלכות שבעל-פה, כדי לטטור
את מצוות ה', היינו את גוף המצוה לפי דעתו בחכמה
אחבה ודעת אלוקים...

מהו הקו המשותף בפירושו לשני המקומות?
וענין עלון הדרכת!

ה. שאלת סגנון

ע"ז י"ט ע"ב (תהלים א') "כי אם בתורת ה' חפצו"... ואמר רבא: בתחילה נקראת
התורה על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שם שלו, שנאמר: "כי אם בתורת
ה' חפצו ובתורתו יהגה יוסם ולילה".

(רש"י ד"ה נקראת על שמו: של אותו תלמיד שטרך בה,
דכתיב: "ובתורתו" - דמשמע של כל אדם).

מהי חתמיתה הסגנונית שבפסוקי פרשתנו, המתישבת בדרך
זו שחלק בה רבא לישב את חתמיתה הסגנונית בתהלים א'
פסוק ב'?